

JAMES BOND FİMLERİNDE KİMLİK TEMSİLLERİ AÇISINDAN MEKÂN ÖRGÜTLENMESİ: M'NİN MEKÂNI

Saltuk ÖZEMİR*, Filiz ÖZER¹

¹İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Taşkışla, 34437 İstanbul

ÖZET

James Bond'un Soğuk Savaş'ın en sıcak dönemlerinden birisinin yaşandığı 1962 yılından günümüze değin 23 adet film ve 6 farklı oyuncunun canlandırmış olduğu Bond kişiliği (*persona*: maske) ile adeta bir 'dizi-film' gibi, kendisini devamlı yenileyerek 'güncel' kalabilmeyi başarmış olduğu görülmektedir. Milletler üstü popüler kültürün önemli bir parçası olan Bond kimliğinin vazgeçilmez bir unsuru olarak, oyuncuşarak anlatıları dahi biçimlendirebildiği görünen sahne tasarımlarınsa, 20. Yüzyıl'dan günümüze, mimarlık kitaplarının dışında da kalabilen popüler kültürdeki yaygın ve güncel eğilimleri saptayabilmek için her biri birer basın-yayın kazıbilim buluntusu olarak ele alınabilecek 23 adet olanak sunmakta olduğu görülmektedir. Bu çalışmada 19. Yüzyıl dedektif romanlarının yerini alan casus filmlerinin kendisinden sonra gelenleri için bir 'ilk tür' olan örneği Bond'un mekânlarından kurulu düzeni şahsında temsil eden M'ninki, mimarlıkla kimlik ve gelecek algısı bağlamlarında ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mimarlık, iç mimarlık, popüler kültür, sinema, kimlik temsili

IDENTITY REPRESENTATIONS IN THE SPATIAL ORGANISATION OF JAMES BOND MOVIE: M'S SPACE

ABSTRACT

From 1962 when the hottest times of the Cold War was being lived through to the present, James Bond, like a TV serials with 23 movies and his Bond persona (mask, personality) that was represented by six different actors, has managed to remain up-to-date by renewing himself constantly. Being an indispensable element of Bond identity which is a part of the popular culture above nations, the scene designs which sometimes even form the narrations by being an actor present 23 opportunities that could be treated as the artefact of visual culture archaeology in order to determine widespread and up-to-date trends in popular culture that stays out of architecture books from the 20th century to our day. In this study, the spaces/locations of M in Bond movies, which could be an archetypal example for the spy movies, which took the place of 19th century detective novels, were examined in relation to architecture and identity and perception of the future.

Keywords: Architecture, interior design, popular culture, cinema, identity representation

1. GİRİŞ

20. Yüzyıl'ın özellikle ikinci yarısı tarihte ilk defa Eski Yunanca'da 'ev yönetimi' anlamına gelen ekonomi temelli bir ideolojiler çatışması olan Soğuk Savaş'a tanıklık etmişti. Bu savaş, ordu-sanayi bileşiğinin geliştirmiş olduğu insan-düzenek birliğine dayalı dizge merkezli ve askeri uygulamalardan, ruh bilime ve de Herman Miller Action Office (1964) işyeri 'hareketlilerine' (mobilya) değin kendisine uygulama alanı bulmuş olarak, farklı bilim alanlarını kendi içinde barındıran güdüm bilim ile birlikte Oyun Kuramı gibi gelecek öngörüsü yöntemlerinin yanısıra, halkla ilişkiler ve ürün tanıtımlarından siyasi yaymacalara değin, kendisine geniş bir kullanım alanı bulan ruh bilimin ilke ve yöntemleriyle sürdürülecekti. Bu ideallerin Dünya Sergileri'nden Soyut Sanat'a değin yaymaca savaşlarına tanıklık etmiş olan 20. Yüzyıl'ın aynı zamanda da yine bu yüzyıla özgü olarak bu Soğuk Savaş ikliminde biçimlenen bireyin kaygıları ile gerçeklerden kaçış ve düşlem uzamı olan sinema gibi bir Soğuk Savaş aracına da ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Karşıt ideolojilerin geleceği, onun bir öngörüsünü sunarak sahiplendiği II. Dünya Savaşı sonrası Jet ve Uzay Çağları'nda sinema da bireyin gelecekle ilgili imgelemine, bilindiği üzere yine bu yüzyılda yaygınlık kazanan bilim-kurgu türü ile biçimlendirmektedir.

Bir kurgulama sonucu ortaya çıkan salt görsel bir uzam, zihinsel bir uzantı olaraksa kendisinin de bir zamanda yolculuk düzeneği olduğu söylenebilecek olan Soğuk Savaş'ın iletişim terimleriyle bireyi edilgen kılan 'sıcak aracı' sinemanın biçiminin de içeriğinin önüne geçmesinden hareketle, adeta Picasso'nun, insan uzamda yer değiştirmeden ona bir nesnenin farklı yönlerden görüntüsünü sunan bir Kübist resminde ya da hâlihazırda kendisini oyuncu ile özdeşleştiren izleyicinin, yine adeta iz'leyicilikten çıkarak seyir'cileştiği ve Foucault'nun ayna örneği ile açıkladığı türe benzer olduğu söylenebilecek, zihni ve fiziki uzamların bir olduğu bir 'çoklu yer' yarattığı söylenebilecektir.

Tüm bunlarla birlikte günümüze gelindiğinde, Tüketim Toplumu'nda kitle ulaşım ve iletişim araçlarıyla da hızlanarak 'yeni'nin çok çabuk eskiyerek devamlı yenilediği bir 'zaman-mekân sıkışması' çağında, kendileri de birer 'ideal' olmakla birlikte, köken bilimsel olarak bilgiyi duyu organlarından/algılardan alan zihnin felsefesi anlamına gelen ideolojilerin 'hiçbir yer' anlamına gelen birer ütopya gibi algılanırken, gömülü teknolojilerin çoklu ortam ve arttırılmış gerçeklik pencerelerinin, içle dış uzam ve mimarlıkla beyazperde arasındaki sınırları da ortadan kaldırmakta olduğu görülmektedir. Beyazperdede sahne tasarım ve yerinde çekimleri ile her daim güncel bir popüler kültür unsuru olarak kalabilen Bond kimliğinin ise 1962 yılından beri tırnak içinde olmayan bir geleceği, 'şimdiki gelecek zamanlı' bir cümlede olduğu gibi şimdide ve/veya şimdije yansıtmakta olduğu düşünülmektedir.

Bunu yapabilmek için de Bond filmlerinin, dönem düşlem ve kaygıları ile bilindiği üzere 'mod'ern' ve Fransızca'daki aslen tavr, biçem (İt.: *maniera*), ölçü anlamlarına gelip, İngilizce'deki ruh hali anlamına gelen *mood* ile de aynı kökten gelen *mode*'dan dilimize girmiş 'moda'ları da yansıtmakta olduğu görülmektedir. Böylelikle aynı zamanda bir istemi karşılayan bir sunu olarak bir 'ürün' de olan Bond'un bu güncelliğini sağladığı düşünülen mekân çözümlenmeleri, mimarlık 'kurulu düzenine' ait olanın popüler kültürdeki yansımalarına da ışık tutabilecektir. Bununla birlikte Bond mekânlarının teknolojik, siyasi, ekonomik ve kimlik boyutlarının da irdelenmesiyle, yeryüzünün yerini Küresel Köy'ün, uçak korsanlarının yerini sanal korsanların, kimi zamansa casusluğun kendisinin yerini de uydu görüntüleri ile küresel konumlama dizgesi GPS'in aldığı bir çağda, mimarlığın da konumuna dair bir izlenim elde edilebilmesine olanak sağlayabileceği varsayılmıştır.

İlk Bond filmi olan Dr. No'dan itibaren yedi Bond filminin yapımcılığını üstlenmiş kişi olarak gerek Bond, gerek sinema, gerekse sahne ve mimarî tasarım yazınında Bond kimliğinin oluşturulmasında ve bu denli popülerleşmesinde onun sahne tasarımlarının yadsınamaz önemine sıklıkla değinilen Sir Ken Adam'ın (Kenneth Hugo Adam) eğitimini Londra'daki Bartlett Mimarlık Okulu'nda almış bir mimar olmasının ise Bond mekânlarını bu bağlamda oldukça önemli kıldığı görülmektedir.

Siyahın yanında beyazın daha 'beyaz' durduğu ya da dil bilime göre 'uzun' sözcüğüne atfedilen anlamın kavranabilmesinin 'kısa' sözcüğünün anlamına vakıf olunabilmesine bağlı olduğu gibi, geçmişe dönük yan anlamlarıyla İngiliz Kurulu Düzeni'ni şahsında temsil etmesi dolayısıyla İngiliz Gizli İstihbarat Hizmetleri SIS/MI6'nın Başkanı olan M'nin de böylesine gerçekçi 'gelecekçi' mekânlarıyla öne çıkmış Bond kimliğinin bu bağlamda da vazgeçilmez bir unsuru olduğu düşünülmüştür.

Dolayısıyla bu çalışmada da, Bond izleyicisinin kendisinin de hakkında hâlihazırda bir izlenime sahip olduğu ve başı olan M'nin şahsında temsil edilen SIS/MI6 kurumu sahne tasarımları aracılığıyla dönemin ruhuna ait olup, popüler kültürde yansımaları bulan bir şimdiki zamanlı gelecek algısının mimarlık alanındaki karşılığını anlayabilme ve betimleyebilmeye yönelik bir çabanın ürünüdür.

2. M'NİN KİMLİĞİ

SIS/MI6'nın başındaki kişi olup, kitap ve filmlerden edinilen izlenime göre '00' (Öldürme Yetkili) Bond'un doğrudan ona bağlı olarak çalıştığı görülen M, Bond ile ilgili birçok kaynakta belirtildiği üzere II. Dünya Savaşı yıllarında Kraliyet Donanması İstihbarat Komutanı'nın yaveri konumunda önemli bir deniz istihbarat subayı da olan Bond'un yaratıcısı Ian Fleming'in çok büyük bir olasılıkla gerçek yaşamda birlikte çalışmış olduğu amirlerinden ya birisini örnek alarak ya da birkaçına dair izlenimlerinden yola çıkarak yaratmış olduğu kurgu bir kişiliktir [1].

Filmlerde asla yapılmadığı üzere yazarın 1965 basım tarihli *'The Man With The Golden Gun'* (Altın Tabancalı Adam)[2] adlı kitabında ifşa etmiş olduğu üzere M 'gerçekte' Koramiral Sir Miles Messervy KCMG'dir (*Order of St Michael and St George* Madalyalı).

Umberto Eco'nun [3] karşıtlıklara dayalı yapısal çözümlemesini yapmış olduğu önceden kuralları belli, 'oyunumsu' Bond anlatısına göre Bond geleneksel hikâyelerdeki şövalye iken, M ise onu görevlendiren kral 'ilk türü'dür (İng.: *archetype*). M-Bond karşıtlığı ise aslında salt kurulu düzeni temsil eden bir üstle ast arasındaki ilişkinin de ötesinde, kimi zaman M'nin şahsında temsil ettiği *Victorian* geleneklerle de olan bir karşıtlıktır.

Her filmde dönemin kurulu düzenini kendi kişiliğinde (*persona*: maske) temsil eden M'nin aynı zamanda Jungçu ruhbilimsel yoruma göre ortak bilinçdışındaki 'yaşlı bilge adam'[4] da olduğu yönünde bir saptama yapılabilmesi de olası görülmektedir. Bond filmlerinin dünyasına gelince ise, Bond dahi kişiliğinin dayattığı belli bir yaş aralığı ya da bu filmler başka tasarıları yaşama geçirmelerine izin vermediği için onu canlandıran baş oyuncuların bazen kendileri ayrılmayı istediğinden altı farklı oyuncu tarafından canlandırılmışken, gerek 'yaşlı bilge adam'lık işlevinden dolayı kolay 'yaşlanmadığı', gerekse bu karşıtlıklar üstüne kurulu anlatsal yapının önemli bir ögesi olmasıyla birlikte, bu *personayı* canlandıran oyuncu izleyici tarafından kabul görmüşken değiştirmenin olası sakıncalarından olsa gerektir ki, M 23 Bond filmi boyunca yalnızca dört farklı oyuncu tarafından canlandırılmıştır.

1995 yılında yeni bir baş oyuncu ve yenilenmiş bir Bond kişiliği ile gösterime girmiş olan *'GoldenEye'* (Altın Göz) filminde ise, 1992 yılında İngiliz İç İstihbarat Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne atanmış ilk kadın olup, 1993 yılında da *'The Security Service: MI5'* (Güvenlik Hizmeti: MI5) adlı kitapçık ile bu kurumun ilk resmi halka açılım halkla ilişkiler çalışmasını gerçekleştiren ve emekli olunca da Marks & Spencer ile BG'de bağımsız yönetim kurulu üyesi olarak çalışan Stella Rimington'a [5] gönderme yaparçasına, M kişiliğini ünlü kadın oyuncu Judi Dench canlandıracaktır. M'yi Dench gibi ünlü bir 'karakter oyuncusu'nun canlandırmasıyla, M'nin Bond anlatısındaki yükselen konumu arasındaki koşutluk dikkat çekici olmakla birlikte, Bond'a bir 'Soğuk Savaş kalıntısı' olarak bakan bu yeni M, bir önceki M kişiliğine görece çok daha profesyonel olup, 'rakamlarla' konuşmakta ve kendisi de çoğu zaman hükümete Bond'un davranışlarından ötürü hesap vermek durumunda kalmaktadır.

M'nin ister Londra'daki SIS/MI6 Yapısı'nda ister dünyanın bir başka bölgesinde olsun, genellikle onunla birlikte sahne almış olduğu yardımcısı 'Bayan Moneypenny' ve onun mekânlarının da, kurulu düzeni şahsında temsil eden M'nin kimlik inşasında önemli bir unsur olduğu düşünülebilir.

Ruh çözümlemeci doktor Irvin D. Yalom'un [6] da 'Alice' adlı yaşlı hastasının bir bakımevinde de olsa ömründe ilk defa kimseyle paylaşmadığı, kendisine ait bir odaya sahip olmasının ona bağımsızlık kazandırmış olduğu için verdiği mutluluğu anlatmasını anımsatırcasına, Bond'un kişisel mekânlarının da yalnızca, yeni bir baş oyuncunun canlandıracağı Bond kişiliği inşası sırasında perdeye yansıtıldığı düşünüldüğünde ise, aşağıda irdeleneceği üzere bu filmlerde, yeri geldiğinde dünyanın bir başka bölgesine neredeyse M'nin doğal bir uzantısıymışçasına hiç değişmeden taşınmış olarak izleyicinin karşısına onunla birlikte çıkan M (ve Moneypenny) mekânının da, M'nin kurulu düzeni şahsında temsil eden kimliğinin inşasındaki önemi yadsınamayacaktır.

3. M'NİN MEKANLARI

Bazı Bond filmlerinde İngiliz (ve Özgür Dünya) temsili işlevi gördüğü düşünülebilir başka mekânlara rastlanmışsa da, Bond'un amiri 'yaşlı bilge adam' M'nin kişisel mekânlarının, yukarıda da değinilmiş olduğu üzere, döneme göre değişen 'kurulu düzen' algısının mimarlık biçimiyle temsilinde ve de doğrudan 'Pop Mimarlık'[7] mekânlarına yönelik olmasa da popüler kültür algısındaki dönüşümlerin tespitine yönelik çıkarımlarda bulunulmasına katkıda bulunabileceği varsayılabilir.

Ancak, öncelikle onun odasından geçilerek M'nin makamına çıkılabilen M'nin yardımcısı 'Bayan Moneypenny'nin, ilk Bond filmi olan Dr. No'daki (1962) odasına değinmek gerekirse, bu sahne tasarımının, M'ninkiyle yapılacak bir karşılaştırmasının, kurulu düzene dair olduğu kadar, işyerlerindeki sıradüzen ve kadının toplum yaşamındaki konumunun yansıması da olarak yorumlanabilecek olan mekân tasarımındaki bazı farklılıklara işaret edebileceği görülmüştür (Şekil 1)[8].

Şekil 1. 'Bayan Moneypenny'nin M'nin makam odasının girişindeki mekânı, 1962 [8].

Şekil 1'de görülen bu oda, filmin yapım tasarımcısı Ken Adam'ca, onun sıradüzenindeki konumunu yansıtırcasına M'ninkine göre çok daha yalın ve çağdaş olduğu aşağıda görülecek biçimde dönemin sıradan metal işyeri iç mekân öğeleriyle tasarlanmıştır. Sıradan işyerlerinde görülmeyecek biçimde, tekrenkli bir halının da serili olduğu oda zemininin ahşap oluşu gibi, oturmakta olduğu rahat ve geniş dönem İskandinav biçemi taklidi tekerlekli koltuğun aksine, Bauhaus'un önemli tasarımcılarından Marcel Breuer'in 'Model B32' (1928) taklidi ve gerek dik oturmayı dayatan biçimi, gerekse görünümü ile görece çok daha 'işyeri türü' bir sandalyeli ayrı bir daktilo masası gibi öğelerin de, onun M'nin yardımcılığını yürütüyor oluşu dolayısıyla sahip olduğu bir ayrıcalık ve aynı zamanda da o dönem için daktilo ile yazı yazma ve masa başı işlerinin birbirlerinden oldukça ayrı işler olarak görülüyor olabileceğinin de bir göstergesi gibi durmakta olduğu söylenebilir. Bunlarla birlikte, masasının arkasındaki duvara dayalı 'ordu yeşili'ne boyalı metal dolabın üstünde yer alan çay takımı sahne eşyasının (İng.: *prop*) onun 'Britanyalılığı'na yapılmış olduğu düşünülebilecek bir göndermenin yanında, tıpkı penceresinin önündeki çiçek saksıları ve aynı duvarda asılı duran çiçek betili resimler gibi bu mekânı kişiselleştirme, dolayısıyla 'Bayan Moneypenny'yi yalnızca bu mekâna değil, bu mekân aracılığıyla anlatıya da 'yerleşik' bir 'dişil' kişilik kılma işlevi yüklenmiş olduğu varsayılabilecektir.

Kaldı ki, Şekil 2 [9] ile Şekil 1'in karşılaştırmasının da göstereceği üzere, 'Bayan Moneypenny'nin, Dr. No'nun olağanüstü başarısı üzerine ve ondan bir yıl sonra gösterime giren 'From Russia With Love' (Rusya'dan Sevgilerle) filmindeki, yine M'nin aşağıda görülecek olan odası gibi, ufak ayrıntılar dışında 1995 yılına kadar genel ortamıyla korunmuş olarak kalacak odasındaki tüm ahşap Neoklasik taklit sahne eşyalarıysa, 'Bayan Moneypenny'nin izleyici tarafından ilk filmde onaylanmış olması ile birlikte genel olarak da Bond'un onaylanmışlığına, dolayısıyla Adam'ın [10] da belirttiği üzere bu filmin bütçesinde oldukça belirgin bir miktardaki artışa işaret eder gibi durmaktadır.

Şekil 2. 'Bayan Moneypenny'nin M'nin makam odasının girişindeki mekânı, 1963 [9].

Şekil 2'deki odada, hâlihazırda, Dr. No'da 'Bayan Moneypenny'nin kendi çabasıyla 'dişil' bir biçimde kişiselleştirmeye çalışmış olduğu görülen odasının kendisinin de tüm bu Neoklasik taklit öğeler sayesinde salt görünüm olarak da olsa 'zanaatçı' ve bu bitkimsi dirim biçimsel soyutlamalarla çok daha 'dişil' bir hâl almış olduğu görülmüştür. Böylelikle, 'Bayan Moneypenny'nin kendisinin de, Bond marka kimliği kurulu düzenini oluşturdukları söylenebilecek olan yapımcı, yönetmen ve yapım tasarımcısı Adam'ca mekânsal temsil yoluyla görece çok daha 'yerleşik' kılınarak bu düzenin bir parçası olarak onaylanmış olduğu söylenebilecektir.

Bu çalışmanın da ana konusu olan, İngiliz Kurulu Düzeni'ndeki (İng.: *the Establishment*) sıradüzende amiri olarak Bond'dan önce gelen M'nin makam odasına gelince ise, Bölüm 2'de de değinilmiş olduğu gibi, 1962 yılında Dr. No ile birlikte perdeye yansıyan bu 'yaşlı bilge adamın' 1995 yılına kadar değişmeden korunacak olan makam odası sahne tasarımı, bir 'liyakat toplumu'[11] işyeri ve kamu yapılarındaki bir üst düzey yönetici odasındansa, İngiliz kurulu düzeninde eski sınıf dizgesinin hâlâ egemen olduğunu gösterircesine, Neoklasik biçem taklitçisi sahne eşyalarıyla Chippendale'in [12] '*The Gentleman & Cabinet-Maker's Director*' adlı yapıtındakine benzer bir beyefendinin konutundaki çalışma odası da olabileceği gibi durmaktadır. Dolayısıyla, Şekil 3'te [13] de görülebileceği üzere, M'nin bu ilk makam odası, ortalama izleyici için oldukça gerçeküstü (İng.: *larger than life*) bir yaşam biçimini yansıtmaktadır.

Şekil 3. M'nin makam odası, 1962 [13].

M'nin Şekil 4'te [14] görülebilecek olan 'Rusya'dan Sevgilerle'deki makam odası ise Adam'ın [15] belirttiği üzere, biçim dili ve yaratılan ortam açılarından Dr. No'daki odasıyla neredeyse birebir aynı olmasına karşın, artık boyalı yüzeyler yerine gerçek ahşap kaplamaların kullanılmasıyla Dr. No'daki türdeşine görece çok daha maliyetli ve bununla birlikte çok daha dayanıklı ve gerçekçi bir hâl bürünmüştür. Sahne eşyaları ile birlikte bu odanın sökülüp taşınabilen tüm bileşenleri, sonraki Bond filmlerinde yeniden kurulmak üzere Bond filmlerinin tümünün sahne tasarımlarının inşa edilerek çekilmiş olduğu Londra'daki Pinewood Film İşliği ambarlarında saklanacaktır.

Şekil 4. M'nin makam odası, 1963[14].

Şekil 1 ve 2'de görülen 'Bayan Moneypenny' ile Şekil 3 ve 4'te görülen M'nin odaları arasındaki, bir odadan diğerine geçişi aralarındaki ses yalıtımını da sağlayan iki adet kırmızı sümenli kapının oluşturduğu ara mekân dışında bir başka ortak nokta ise, her iki odada da birer yeryüzü temsiline yer verilmesidir. Şekil 1'de görülen 'Bayan Moneypenny'nin odasındaki yeryüzü temsili yüzeysel bir duvar haritasından ibarettir, Şekil 3'te görülen M'nin odasındaki ise, her ne kadar Marcus Gheeraerts'ın Kraliçe Elizabeth betimlemesindeki (The Ditchley Portrait, 1592) gibi yerde, kraliçenin ayakları altına bir kuzu postuymuşçasına serilmiş harita gibi bir hâlde olmasa da, elle tutulur ve de kucaklanabilecek büyüklükte bir yer küredir.

Kalıcılığına daha önce değinildiği üzere, M'nin bu odası ilk dokuz filmde ya neredeyse hiç değişmemiş ya da en azından tasarımındaki Tarihselci yaklaşım sürdürülmüş olarak izleyicinin karşısına çıkmıştır. Şekil 5'te [16] görüldüğü gibi ise Soğuk Savaş'ın Yumuşama Dönemi'ne ait 1977 yapımı 'The Spy Who Loved Me' (Beni Seven Casus) filminde perdeye yansıyan SIS/MI6'nın Mısır'daki yerel karargâhının sahne tasarımı ise bu bağlamda sıradışı bir örnek olarak göze çarpmaktadır. 'Bayan Moneypenny'nin de sıradan katlanabilir sandalye ve masada çalışırken görüldüğü bu sahnede M, ortak bir 'kurulu düzen' karşıtı uç bilim insanına karşı işbirliği yaptıkları KGB'deki karşıtı General Gogol'a kendisinin ya da kendisinininkinin de Adam'ın dil birliği duyarlılığı açısından büyük olasılıkla öyle olabileceği metal ayaklı, camdan çalışma yüzeyli bir masa vermiştir.

Şekil 5. MI6'in Mısır'daki yerel karargâhının sahne tasarımı, 1977 [16].

Metal kapı kanatlarının tarihi duvarların içine açıldığı bu üssün böylesine tarihi bir 'yapı-t' içinde konuşlandırılmış olması korumacılık ilkeleriyle hiç örtüşmese de, bu filmin de yapım tasarımcısı olan Adam'ın bir mimar olarak korumacılık kaygısı ile dönemin çağdaş, güncel malzeme ve iç mekân öğelerini tarihi karşıtlarıyla karıştıran kendine özgü biçimi dolayısıyla olsa gerektir ki, bu türden, bir dönem tasarımı bir M mekânında görülebilmektedir. Giriş kapısının aksine, metal ayaklarıyla zeminden kopartılmış olan bu cam

masanın, hem bu tarihi yapının dokusuna, hem de görünümüne zarar vermezken, biçim olaraksa ‘tarihsiz’ çağcılığının/modernliğiyle içinde konuşlandırılmış olduğu tarihi yapıyla yarışmadığı gibi, ‘yeni’ olanın ‘eski’ olanla karşıtlığının görünürde –sömürgecilik sonrası okumalara göre olumlu karşılanmayacak olsa da, sahiplenme yoluyla kurulu düzene meşruiyet de kazandırdığı düşünülebilecek olan- ünlü Ebu Simbel Tapınağı’nın içinde konuşlandırılmış olan bu üsse tarihsel bir derinliğe dayalı görsel bir zenginlik katmış olduğu da düşünülebilecektir.

Bu sıradışı örneğin aksine, birçok başka Bond filminde de dünyanın çeşitli bölgelerinde görülen M’nin, mekân dili olarak hepsinde kendi kişisel temsilini tam olamasa dahi, ya kurumsal ve de milli tarihini de yanında taşımış olduğu ya da aşağıda değinilecek olan ‘Moonraker’ gibi bir başka sıradışı örnekte de olduğu üzere, içinde bulunulan yörenin geleneksel örtüsü altında gömülü yüksek teknoloji ürünü aygıtlarıyla birlikte gizlendiği görünecektir.

Şöyle ki, örneğin Şekil 6’dan [17] da izlenebileceği üzere, Bond gibi sahada olmasa da M’nin gezgin olarak perdeye yansıtılacağı ilk film olan 1967 yapımı ‘You Only Live Twice’(İnsan İki Kere Yaşar) filminde, işyerindeki odasının -‘Bayan Moneypenny’ninki ile birlikte- içi adeta bir makine görünümünde olan bir İngiliz Kraliyet Donanması denizaltısına taşınmış ve de bu iç mekân sahnesini şaşırtmacalı kılmakla birlikte anlatıya güldürü değeri de katacak biçimde konuşlandırılmış olarak izleyicinin karşısına çıktığı görünecektir.

Şekil 6. M ve ‘Bayan Moneypenny’nin bir Kraliyet Donanması denizaltısı içindeki odaları, 1967 [17].

1974 yapımı ‘The Man With the Golden Gun’ (Altın Tabancalı Adam) filminde ise M, Şekil 7’de [18] görülebileceği gibi, bu defa yanında sıradışı bir durum olarak ‘Bayan Moneypenny’ olmadığı bir hâlde adeta mimar Daniel Liebeskind’in Yapıbozumcu yapılarındakine benzer başdöndürücü bir devimselliğe sahip olarak, görünürde Hong Kong açıklarında yarı batık olarak eğik halde duran RMS Queen Elizabeth gemisinin içindeki gerçekçi bir üst sınıf RMS Queen Elizabeth iç mekânı sahne tasarımı ile izleyicinin karşısına çıkacaktır.

Şekil 7. M’nin RMS Queen Elizabeth içindeki mekânı, 1974 [18].

Burada, donanma geçmişinin yanısıra ve ondan daha çok Atlantik aşırı gemilerinin görkemli ve ışıltılı yakın geçmişine göndermede bulunduğu varsayılabilir dışıl kurulu düzen Britannia'yı ise geminin hâlihazırdaki kendi iç mekânı temsil ederken, M'nin bir oyun masası çuhası ile örtülü masası üzerinde göze çarpan bir biçimde durup da II. Dünya Savaşı sırasında gerek karartma için en uygun lamba olarak the Telegraph gazetesince önerilmiş, gerekse seyrüsefer harita subaylarının masa aydınlatması işlevini görmüş olan İngiliz mühendis tasarımcı George Carwardine'in ünlü Anglepoise Lambası'nınsa [19], (1931-1934) artalandaki diğer teknolojik aygıtlarla birlikte 'eril' karşıtlığı oluşturarak bu sahneye devimsellik katmış olduğu görülmektedir.

Şekil 8'de[20] görüldüğü üzere, 1987 yapımı 'The Living Daylights' (Yaşayan Gün Işıkları) filminde, Hong Kong gibi bir başka İngiliz egemenliğindeki yer olan 'Cibraltar Kayası'ndaki NATO Tatbikatları sırasında 007 Bond ve onun gibi '00' olan SIS/MI6 casuslarının komutanlığını yapan M'nin makam odası, bu defa da bir başka uç konum olan Kraliyet Donanması'na ait Hawker Nimrod bir deniz karakol uçağında konuşlandırılmıştır. Burada da görülmüştür ki, yalnızca işitsel olanı değil, görsel mahremiyeti de 'sızdırmaz' çift kapılı koridorunu yitirmiş olsa dahi, kurulu düzene de göndermede bulunan denizci özgeçmişini ya da soyağacına gönderme yapıyor olabilecek tarihi kişilerle ilgili resimlerle birlikte, irakgörür ve Dünya küresi gibi ürünlerin de aslında salt nesne olarak temsil değerleri, dolayısıyla yalnızca birer gösterge olarak makam odasında bulduklarını kanıtlarcasına, onların buradaki ölçekli maketleriymişcesine duran nesnelere, en azından *aurası* gibi 'kişisel uzamını' tanımlayan 'ölçekli' bir kişisel mekânı, bir askeri uç içinde dahi olsa M'ye eşlik etmektedir.

Şekil 8. M'nin Kraliyet Donanması deniz karakol uçağı içindeki makamı, 1987 [20].

Ancak, her ne kadar kendi duvar, kapı ve dahi masasını yitirince 'çıplak' kalmış olduğu görülen makamı bu nesnelere salt 'içselleştirilmiş' bir kişisel alan/uzama indirgenmişse de, aslında belki de tıpkı siyahın yanında grinin dahi daha 'beyaz' görünmesinde olduğu gibi, 'öteki' bir mekânın içinde konuşlandırıldığında, bir "M mekânı" denilebilecek kadar güçlü bir kimliğe sahip olabildiği görülmektedir.

Öte yandan, Slavoj Žižek'in[21] 'Mimarî Iraklık Açısı/Kaçıklık' başlığı altında, günümüz SSCB sonrası Rusya'sındaki 'yeni para'nın Stalin Dönemi mimarlığına olan ilgisine istinaden, Marx'ın, tarihin önce bir trajedi, sonra ise güldürü/maskaralık olarak oluştuğuna dair görüşüne göndermede bulunarak, eski Yunan'ın da tanrılarına Lukianus'un taşlamaları ile gülerek veda etmiş olduğunu söylediği ve Bond'un 'The Spy Who Loved Me'deki Mısır ya da 2008 yapımı 'Quantum of Solace'ta 'Bolivya' çöllерinin sabahında smokinle dolaşmasındaki 'Gerçeküstüçülük'te olduğu gibi, salt başka ülkelerdeki yerel MI6 üslerinde değil, işbu *masquerade* yüzeyleri yitirince, belki *masquerade*'in öbür yüzü olan bilinçli bir 'maskaralık' gibi duran gezgin üslerde dahi M'nin bu 'odasının' bir giysi gibi onu izlemekte oluşundaki güldürü unsurunun da aslında çok benzer bir işlev görmekte olduğu düşünülebilir.

1979 yılında, Uzay Mekiği'nin fırlatılmasına az bir zaman kala gösterime giren gelecekçi Bond filmlerinin zeval noktası 'Moonraker' filmindeki yerel SIS/MI6 Karargâhı ise -Rio'daki Largo do Boticário Yapısı'nın dış cephesini, avlusunu ise Şekil 9'da [22] görülebileceği üzere Venedik'teki St. Nicolo Manastırı'nın avlusunun oluşturmuş olduğu- görünürde Rio'daki bir manastır yapısı örtüsü altında faaliyet göstermektedir. Bu filmin de yapım tasarımcısı olup, Christopher Frayling'le [23] yaptığı söyleşiden de, daha önce çalışanları dışında içini kimsenin göremediği Fort Knox (Goldfinger, 1964) gibi bir sahne tasarımının birçoklarıncası aslı sanılmasında olduğu gibi, gerçeğinden/gerçekçilikten uzak olsa dahi izleyicinin zihnindeki bir yerin nasıl görünebileceği ile ilgili resme göre bir gerçekçilik yaklaşımı benimsemiş olduğu anlaşılabilir. Adam'ca, izleyicinin zihnindeki Rio resmine uygun olmasına çalışarak tasarlanmış olduğu görülüp de, erken dönem Bond filmlerinde hiç rastlanmamış olan bu örnekte ise, M'nin de artık Londra'daki odasının onunla birlikte gelmiş olduğu izlenimini vermeyen, farklı işlev ve yöresellikle üstleri örtülmüş mekânlarda izleyicinin karşısına çıkabildiği görülecektir.

Şekil 9. M'nin Rio'daki mekânı, 1979 [22].

Burada M'nin, duvarlarındaki yöresel haritaların yanında bir örtüleme nesnesi olarak asılı duran Hz. Meryem resminin üzerine masasındaki bir aygıtın düğmesine basınca inen sunum perdesi ile birlikte, konu ile ilgili birçok kaynaktaki Bond'un 'ikinci kişiliği' (İng.: *alter ego*) olduğu söylenen kurulu düzen karşıtı 'kötü' kişiliklerinki gibi mekâna gömülü yüksek teknolojik aygıtların şaşırtmacalı bir biçimde mekânı bir anda 'çoklu uzama' dönüştürebilme gizilgücüne sahip bir odaya sahip olduğu görülmektedir.

Rio'da kendisine ait bir oda verilmemiş olan 'Bayan Moneypenny'nin ise, Şekil 2'de görülen, Bond'un da şapkasını hep ona atarak Londra'daki odasındaki giriş yaptığı Neoklasik biçemdeki şapkalığının yerini ise, Mısır'daki (Şekil 5) metalden benzerindeki gibi Adam'ın bu defa da varolan kemerli yapı ile dilbirliği yaratma gayesiyle seçmiş olduğu varsayılabilir Thonet-vari şapkalık almıştır. Onunla birlikte masasının üstünde görünen çay takımı ve bir adet çiçek de, adeta *aura*'sının uzamdaki maddi uzantılarıymışçasına Moneypenny ile birlikte Rio'ya taşınmıştır.

M'nin SIS/MI6 Merkezi'ndeki makam odasına dıştan çağışımçı (İng.: *anachronism*) da durmayacak bir 'maske' olarak, 'Yıldız Savaşları' tasarısıyla ABD Başkanı Reagan ve Malvinas/Falkland Savaşı galibi İngiltere Başbakanı 'Demir Leydi' Thatcher Dönemi ile birlikte sonlanmak üzere Soğuk Savaş geriliminin yeniden yükselmiş olduğu yıllardan 1983 yılında gösterime girmiş olan 'Octopussy' (Ahtapot) filminde, Londra, Whitehall'daki Neo-Barok biçemdeki eski Savaş Bakanlığı Yapısı'nın (1906-1964) seçildiği görülmektedir. Soğuk Savaş'ın bitişi ile birlikte ortaya çıkan iyimser belirsizlik dolayısıyla olduğu düşünülebilecek biçimde, 1989 tarihli 'Licence to Kill' (Öldürme Yetkisi) filminden sonra uzun bir ara verilmiş olan Bond filmleri dizisine, altı yıl sonra yeni, kadın M Judi Dench ve yeni Bond kişiliği Pierce Brosnan ile gösterime giren ilk Bond filmi olan, 1995 tarihli 'GoldenEye' ile devam edilecektir. 'GoldenEye'da bu eski yapının yerini de, tasarımı Terry Farrel'a ait olup, Thames Nehri kıyısında bir savaş gemisini andıran biçimiyle 'Neo' Art Deco ve/veya bu basamaklı yapısı ile Maya-Aztek piramitleri-vari olduğu söylenebilecek olup, 'Thames'deki Babil' ya da 'Legoland' gibi takma adlarla da anılan 'Postmodern' (Çağcıl/Modern ötesi) biçemdeki 1994 yılında hizmete girmiş olan SIS/MI6 Yapısı almıştır.

Şekil 10'da [24] görüldüğü üzere, Clemens Holzmeister'in Ankara'daki TSK, Genelkurmay Başkanlığı Karargâh Yapısı'yla da (1930) benzerlikler içerdiği görülen, tek defaya özgü, kendisini çevresindeki diğer yapılardan, biçiminin yanısıra o biçimin yanamlarıyla işlevine dair vermiş olduğu izlenimle de farklılaştırmakta olduğu söylenebilecek olan bu yapı, diğer bir deyişle de adeta işlevini 'dışavurumcu' bir yaklaşımla tasarlanmıştır da denilebilecektir.

Şekil 10. SIS/MI6 Yapısı, Embankment, Londra [24].

Thames Nehri'ne çıkarma yapacakmışçasına duran yapısıyla SIS/MI6'nın da merkezi önemini 1964-1994 yılları arasında eski merkez yapısı olan Century House'tan gerek konum olarak, gerekse şehir dokusu içinde de çok daha fazla öne çıkarak vurgulamış olduğu görünen bu yapının, yukarıda sözü edilmiş olan kendine özgü biçim ve tanınırlığının da dayatması ve/veya ilk kadın M'li Bond filminde bu yeni 'M' kişiliğini bir meşrulaştırma aracı olarak kullanımı sonucu olabilecek biçimde, SIS/MI6'nın bu yeni 'yüzünün' artık bu yapı ile hiç de çağdaşmcı (İng.: *anachronism*) bir birliktelik sergilemediği görünen her M iç mekân sahnesi öncesi, o sahne tasarımlarının da bir tür 'arayüzü' imişçesine perdeye yansıtıldığı görülecektir. Oysa şimdi kendisi de 'Postmodern' bir 'arayüz'/persona bir dış cepheye sahip bir çok katlı konut yapısına dönüştürülmüş olarak görece eskisine oranla daha heykelimsi bir biçime de kavuşmuş olan Century House hiçbir Bond filminde bir M mekânına evsahipliği yapmamıştır.

Bu ilk kadın M'li Bond filmi olan 'GoldenEye'daki Şekil 11'de[25] görülen 'Bayan Moneypenny'nin odasındaki, bu odanın dizi üretim işyeri ayırıcı bölme gibi öğelerin kullanılmış olduğu büyük bir kurumsal hacimde olduğu izlenimini veren ahşap görünümlü duvar kaplaması, nitelikli ürünler gibi görünen siyah mobilya/'hareketlileri', tarihselci bir soyutlama ile 'Postmodern' olduğu söylenebilecek masa aydınlatması, kişisel başarı için verilmiş olsalar dahi, hiç de kişisel durmayan Kraliyet armalı belge/beratlarını sergiledikleri varsayılabilir siyah çerçeveler ve kurumca toplu alım yapılmış sanat yapıtlarından birisi gibi duran bir resimle birlikte bir devlet adamı heykelciğinin de, bu mekânı bir önceki Moneypenny mekânına görece oldukça 'kurumsallaştırmış' oldukları yönünde bir saptama yapılabilmesi de olasıdır.

Şekil 11. 'Bayan Moneypenny'nin odası, 1995 [25].

Şekil 12'de [26] görülebileceği gibi, 'Bayan Moneypenny'nin odasından, M'ninkine girildiğinde ise, bu iki oda arasındaki eskiden aralarında var olup da, sıradüzen ve cinsiyete dayalı olduğu anlaşılan malzeme ile 'eril' ve 'dişil' biçim dillerine dayalı ayrımın, aynı ahşap görünümlü duvar kaplama birimleriyle sağlanan süreklilik ve siyah dolapların da dil birliği aracılığıyla ortadan kaldırılmış olduğu olgusu da açığa çıkacaktır.

Şekil 12. M'nin makam odası, 1995[26].

Dench döneminde, gömülü yüksek teknolojilerin saydamlaştırarak, yeri geldiğinde 'kara kutu' bilgi ambarlarındaki bilgileri yüzeylerinde görselleştirdiği, yeri geldiğindeyse dünyanın herhangi bir yerinden yüksek çözünürlüklü ve eşzamanlı uydu görüntülerini yine yüzeylerine aktararak arayüzleştirdiği, dıştan kalemsi SIS/MI6 Yapısı duvarları ve/veya dev harekât komuta masalarıyla, insan-düzenek birliğine dayalı güdüm bilimsel ilkelerce tasarlanmış oldukları görülen çoklu ortam (İng.: *multimedia*) ve çoklu mekân (İng.: *heterotopia*) harekât merkezi savaş odaları da, artık bu eşgüdümülük çağında bu işin 'mutfağı' hâline gelmiş olarak perdeye sıklıkla ve her defasında, içlerinde her biri bilgisayar kullanarak casusları yönlendiren kalabalık

bir SIS/MI6 ekibi ile birlikte M'nin de bulunacağı biçimde yansıtılacaktır. Ancak, bu film (*GoldenEye*) ile ilk defa izleyicinin karşısına çıkmış olan bu yeni M makam odasının, ufak tefek değişiklikler geçirecek olsa dahi bir eve 'eril' teknolojinin ilk girmiş olduğu yerlerden olan bir mutfaktansa, 'dişillliği' ile birlikte 'ev yönetimi' sıradüzenindeki mahremiyetini de koruyan bir yatak odası gibi uzunca bir süre daha geleneksel kurumsal niteliklerini koruyacağı görülecektir.

Bond kişiliği Pierce Brosnan'ın da son filmi olan Bond'un 50. Yılında gösterime girmiş olan '*Die Another Day*'in (Başka Bir Gün Öl) ardından salt bir Bond kişiliği değişikliği olarak değil de, Bond kimliğinin tümünden bir yeniden yapılandırma sürecinden geçirilmiş olduğu bir dört yıl sonrası gösterime girecek olan '*Casino Royale*'de (2006) ise yukarıdaki Şekil 12'de görülmüş M'nin makam odasının, Şekil 13'te [27] görülebileceği gibi, hâlihazırda ölçek olarak küçültülmüş hâlinin olduğu gibi korunmuşken, M'ninse ilk defa 'Bayan Moneypenny'nin yerine kökenbilimsel olarak 'sırdaş' (Lat.: *secretarius*, İng.: *secret-ary*) anlamına gelirken dilimize geçtiğinde doğal olarak anlam saydamlığını yitirmiş olan ifadesiyle bir erkek sekreterle (Villiers) çalışıyor oluşunun ise bu çalışma bağlamında kimlik temsilleri açısından konuyla ilgili bazı çıkarımlarda bulunulabilmesine olanak sağlayabileceği düşünülmüştür.

Şekil 13. M'nin makam odası ile Villiers'in odası, 2006 [27].

Şekil 13'te görüldüğü üzere bilgisayar kullanımında uzaktan harekâtları takip ederek gerekli yönlendirmelerde de bulunabileceği gerekli yetilere sahip olan Villiers'in, Şekil 11'deki 'Bayan Moneypenny'nin odasının aksine darlığı ve yine onun ufak ekranlı bilgisayarınınkinden çok daha 'geniş dünyalara açılan pencereleri' olan iki ekranlı bilgisayarıyla konuk karşılayıp ağırlamak ve geçirmekten çok bir geçiş ara mekânı ve 'işin mutfağı' gibi duran odasındaki çalışma masasının arkasındaki duvarda asılı olan resimse, onun da bir deniz subayı olduğu izlenimini verircesine daha önceki erkek M'nin oda duvarlarını süsleyen resim ve maketlerde olduğu gibi bir gemi resmi.

Tabii, M'nin bu makam odasında, pazara sürüldüğü tarih olan 1956 yılında 'güncel' ve bir dizi üretim ürünü olarak 'eril', günümüzde ise aslında katı Usçu bir yaklaşımla tasarlanmamış da olduğundan belki de 'erdişi' bir 'klasik' olarak algılanabiliyor olabilecek Charles ve Ray Eames tasarımı bir Eames Lounge Koltuğunun geleneksel masa lambası ilk türü biçimli bir aydınlatma ögesi ile olan birlikteliği de, bu çalışma bağlamında öne çıkan bir başka unsur olarak göze çarpmaktadır.

M'nin makam odası ise uzun bir aradan sonra ilk defa '*Quantum of Solace*' (2008) filminde köklü bir dönüşüme uğrayacaktır. Şekil 14'te [28] görülebilecek olan bu yeni oda, adeta SOM'den Gordon Bunshaft tasarımı, Yale Üniversitesi'ndeki Beinecke Ender Kitap ve El Yazması Yapısı'nın (1963) yarı saydam mermer 'camlı' koruyucu cephesine göndermede bulunurcasına, daha önce dıştan da perdeye yansıtılmış olan merdiven boşluğuna bakan yarı geçirgen ızgara taşıyıcı dizgesi, devimsel bir mekân da yaratan alüminyum bileşik malzemeden duvar kaplamalarının derzlerindeki yatay ışık şeritleri ve de SIS/MI6 çalışanları ile M'nin arasında yarı saydam, yarı aynamsı bir hâlde dünyanın her yerinden bilgi ve görüntü akışı 'ara'yüzü hâline gelerek, aynı anda bedenle zihnin farklı uzamlarda bulunabildiği, gerçekte düşlem arasında bir üçüncü uzam/çoklu mekân yaratmış olduğu görünen, zeminden tavana uzanan camdan iç duvarı ile oldukça geleceği bir sahne tasarımıdır.

Şekil 14. M'nin makam odası, 2008 [28].

Aynı şekilde görülen Interstuhl'un bir uçak koltuğununkini andıran biçimi ve ayar düzenekleri ile oldukça gelecekçi bir yaklaşımla tasarlanmış oldukları görünen alüminyum Silver işyeri koltuklarının yanında, bir dönemin 'Çağcıl' ve 'güncel' tasarımı olup da günümüzde birçok tasarım kitabında klasik sayılan Louis Poulsen PH 4/3 masa lambalarının (1967) siyahın yanında grinin daha 'beyaz' görünmesinde olduğu gibi daha da durağan durdukları söylenebilecektir.

Şekil 15'te[29] görülebileceği üzere bu filme özgü olarak, akışlarının artık bilgisayarlardan gerçekleştirildiği anaparanın aktarma merkezi konumunda ve özerk bir yapıdaki City of London'ın simgelerinden çıplak betondan Barbican Merkezi'nin bu filme özgü olarak SIS/MI6 Genel Merkezi'ne ev sahipliği yapmakta oluşunun da bu ikincil geometrik biçimli önyapımlı öğelerden oluşan ızgara taşıyıcı dizgeli duvarla, metal ağırlıklı iç mekân tasarımı yaklaşımına belki bir esin kaynağı olmuş olabileceği düşünülebilecektir.

Şekil 15. Barbican Centre, Londra, (2008) [29].

Son Bond filmi olan 2012 yapımı 'Skyfall'da ise Bond filmleri tarihinde ilk defa birden fazla 'M' ve SIS/MI6 Genel Merkezi sahne almıştır.

Şekil 16'da[30] görüldüğü gibi, M bu filmde adeta terfi etmişçesine Şekil 10'da görülen gerçek yaşamdaki SIS/MI6 Genel Merkezi'ndeki önemi dış cephesinde dışavurulmuş olan 'kaptan köşkü' konumundaki hacime taşınmıştır. Yine bu filmde kişisel bilgisayar aracılığıyla gerçekleştirilen güdüm bilimsel bir saldırı sonucunda çıkacak patlamalarla kullanılmayacak duruma gelecek olan M'nin bir ilk olarak gerçek dünyada da konumu belli olan bu makam odasına içten bakıldığında ise, burasının, eski filmlerdeki türdeşlerinin aksine sıradüzene dayalı mahremiyetinin kalmamış olduğu, yüksek tavanlı ana hacimden bir niş gibi tanımlanarak ayrılmış olmasına karşın, zeminden tavana değin uzanan saydam duvarıyla yalnızca işitsel mahremiyet sağlayabileceği için de belki salt işitsel uzam bağlamında 'oda' denilebilecek bir mekân olduğu görülecektir.

Şekil 16. SIS/MI6 Genel Merkez Yapısı'ndaki M'nin kaptan köşkü-varı makam odası, 2012 [30].

Yine aynı şekilde görülen masasının üstündeki ufak aygıtlarsa, dünyanın bir başka ucundaki casusların sesini bu mekâna taşıyarak M'nin işitsel anlamda sahada olarak harekâtları yerindeymişçesine bu bir kale kuleciği ya da apsis-vari oyuk/çıkma pencereci hacimden yürütebilmesini sağlamaktadır.

Bu yapıya düzenlenecek bir güdüm bilimsel saldırı sonucunda sözcüğün düzenlamıyla yeraltına incek olan SIS/MI6 ve M'ye ev sahipliği yapacak olan hacimse Şekil 17'de [31] görüldüğü üzere Waterloo Tren Durağı'nın altındaki kullanılmayan The Old Vic yeraltı içgeçitleridir.

Şekil 17. SIS/MI6'nın yeraltındaki genel merkez yapısı, 2012 [31].

Şekil 5'te görülen Ebu Simbel Tapınağı'nda da belli bir korumacı duyarlılık göze çarpmışsa da, büyük olasılıkla döneme özgü geleceçilik anlayışının yansıtılması gereksinimi dolayısıyla, kendiliğinden duvarların içine doğru açılan sürgülü metal kapı kanatlarının aksine, Şekil 18'de [32] görülebilecek olan, bütünüyle camdan kapı, bölücü duvar ve ince tellerle tavanlarından sarkıtılmış aydınlatmalar aracılığıyla bu sınaî kazıbilimi yapısına hiç dokunulmamış olduğu görülmektedir.

Şekil 18. SIS/MI6 Yeraltı Genel Merkezi'ndeki M'nin makam odası, 2012 [32].

Filmin sonlarında ilk kadın M'nin öldürülmesi üzerine onun yerini alacak olan İstihbarat ve Güvenlik Kurulu Başkanı Yarbay Gareth Mallory (Ralph Fiennes) ile birlikte SIS/MI6 Genel Merkez Yapısı'nın da yine bu filmde bir kez daha değişmiş olduğu görülecektir ki, bu yeni yapı İngiliz Hükümeti'nin de kalbi konumundaki Whitehall'daki 55 numaralı Neo-Barok biçemindeki yapıdır.

Yapıyla eşzamanlı gelen yeni yapılanmanın bir sonucu olarak Şekil 19'da [33] odası görülen 'Bayan Moneypenny' de Bond dünyasına geri dönecektir.

Şekil 19. 'Bayan Moneypenny'nin odası, 2012[33].

Bu şekilde görüldüğü üzere masasındaki bir dizüstü bilgisayarla çalışan yeni 'Bayan Moneypenny'nin odasındaki doğa resimleri ise, renkleriyle eski 'Moneypenny'nin canlı renklerdeki çiçek resimlerine görece içlerinde buldukları ortama çok daha uyumludur.

Şekil 20'de [34] ise yeni M'nin makam odası görülmektedir ki, farklı tonlarıyla daha çok tek renk egemenliğinde ve görece daha yalın hatlı sahne eşyalarının seçimiyle görece çok daha dingin bir ortama sahip olduğu görünen bu odanın giriş kapısı da sayılmaz ise, neredeyse mimar Adam'ın ilk Bond filmi Dr. No'da genel hatlarını çizmiş olduğu M ve onun şahsında kurulu düzenin de temsili mekânı olan makam odasının (Şekil 3 ve Şekil 4) birebir aynısı gibi olduğu söylenebilecektir. Bu iki oda arasında göze en çok çarpan farklılıkta, bu son M'nin de ilk M gibi eski gemi resimlerine sahip olduğu görülürken, bir önceki kadın M'nin odasının, yukarıda da değinilmiş olduğu gibi ilk defa bu filmde 'kaptan köşkü' denilebilecek olan hacminde konuşlandırılmış olduğu Thames Nehri kıyısındaki savaş gemimsi SIS/MI6 Yapısı'nın betimlenmiş olduğu bir resmin, M'nin masasının tam arkasında, en merkezi konumda asılı durarak M Odası geleneksel 'sözdizimine' göre 'gemileştirilmiş' oluşudur.

Şekil 20. Yeni M'nin makam odası, 2012 [34].

4. SONUÇLAR

Yapılan bu çalışmada 1962 yılından günümüze değin geçen süre içinde İngiliz Kurulu Düzeni'ni şahsında temsil ettiği için diğer Bond mekânlarından farklı olarak, bir yandan izleyicinin zihnindeki 'Kurulu Düzen' algısı ile örtüşecek olanı sahneye yansıtma, diğer yandansa güncel olanı yakalayarak yine izleyicinin zihnindeki görsel 'sözlükçedeki' dönem 'Kurulu Düzen' yansımasıyla da çatışmama gibi ikili bir işlev yüklenmiş olduğu görünen M'nin makam odasının biçem dili olarak 1962 yılından bu yana iki defa dönüşüm geçirmiş olduğu tespit edilmiştir.

Bunlardan birincisi, 1962 yılındaki ilk Bond filminden beri Tarihselci, Seçmecici ve Derlemeci bir yaklaşımla Neoklasik biçemde tasarlanmış olmakla birlikte, denizaltılardan uçaklara değin 'M' ile birlikte, onun kartviziti gibi yolculuk ederek 'dışının boşaltılmış' olmasıyla, Kurulu Düzen'in de sorgulanmaya başladığı yıllarda şakacı bir yaklaşımla aslında bu düzenin içinin de boşaltılmış olduğu görülmüş olan M mekânının, 1995 yılında temel bir değişikliğe uğrayarak, dizi üretim öğelerle oluşturulmuş olup, 'Liyakat Toplumu'nda, herhangi bir ülkede ve herhangi bir alanda çalışıyor olabilecek bir üst düzey şirket yöneticisinin de odası olabilecek bir hâl almış oluşudur.

Bu odadaki, onları ürün kılan işlevlerinden çok, nesne olarak, yani göstergeler dizgesindeki temsil değerleri dolayısıyla Seçmecici ve Derlemeci bir yaklaşımla seçilmiş olduğu düşünülebilecek olan sahne eşyalarının aslında artık tıpkı müzelerdeki salt nesne değerleri dolayısıyla orada tutulan tarihi ve/veya sanat yapıtları gibi sergilendikleri görülmektedir.

Dolayısıyla, farklı döneme ait yapıtların sınıflandırmalarla ayrı hacimler altında sergilendiği müzelerin de ötesinde bir birliktelikle M'nin bu dönemki oda tasarımlarında yan yana gelebildikleri görünen bir Eames Lounge koltuğu ile bir masa aydınlatması ilk türü gibi sahne eşyalarının, popüler kültürdeki 'Modernizm' ve 'Postmodernizm' üstü/bireşimi bir biçem dünyasına ait oldukları söylenebilecektir.

Yalnız, 2008 yapım tarihli '*Quantum of Solace*' örneğinde olduğu gibi ve de aşağıda değinilecek ekonomik ve teknolojik dönüşümler çerçevesinde ve onunla birlikte, aslında bu çalışmanın bağlamı dışında olduğu için burada

ele alınmadığı üzere, karşıtlıklara dayalı anlatı yapılandırmasındaki dengelerin de etkin olabileceği düşünülebilecek biçimde, bu dönem içinde SIS/MI6 harekât merkezinin diğer odalarındaki gelecekçi biçimin M'nin odasında da yansımalarını bulduğu söylenebilecektir.

Aynı dönemde 1962 yılındaki türdeşlerinin aksine M mekânınınki ile 'Bayan Moneypenny' ya da son dönemlere girilirken onun yerini alacak erkek sekreter ve emir subayı/kurmay başkanı kişilerininki arasında da biçim diline dayalı ayırımın da neredeyse ortadan kalkmış olduğu gözlemlenmiştir.

Böylece, bu mekândaki dizi üretimin de dayatmış olduğu bu Usçu yaklaşıma özgü 'eril' yalınlığın, yalnızca kurum içi sıradüzende değil de, ilk defa bir kadın oyuncunun, ilgili bölümlerde değinilmiş olduğu üzere artık profesyonelleşmiş de olan 'yaşlı bilge adam' M kişiliğini canlandırması nedeniyle, odasının ona bir 'demir leydi' giysisi gibi giydirilmesi yoluyla bir meşruiyet kazandırma çabasının da bir ürünü olabileceği düşünülebilecektir.

Dolayısıyla 'Bayan Moneypenny' odasının da bu ikinci dönemde görece daha az 'dişil' görünmesinin, kadın, kimlik ve mekân ilişkileri bağlamında ele alınabilecek olduğu görülmektedir ki, eskiden adeta çıplak bırakılmış odasını duvarlarındaki çiçek resimleri ve saksı çiçeklerle kişiselleştirmesinin yanısıra, Şekil 9'da görüldüğü üzere bu *aurasını* bir çiçekle Rio'ya dahi taşımış olan Moneypenny'nin yeni odasının duvarlarını, dizi üretim kaplamalar ve kurum içi yazışmalar gibi tek türleşmiş oldukları görülen çerçeveler kaplamıştır.

M mekânının biçim bağlamında ikinci temel dönüşümü ise son Bond filmi olan Skyfall'da (2012) olmuştur ki, adı gökyüzü ve düşme sözcüklerinin birleşiminden oluşan bu filmde, Thames Nehri kıyısındaki SIS/MI6 Yapısı'nın M'nin odası için bir ara'ceph'e' olarak kullanılmasına başlanılmasından beri oldukça 'kurumsal' ve de dönemin akıllı telefonları ile bilgisayarları biçim ve malzeme diline uygunluklarıyla dönem popüler gelecek algısıyla örtüştüğü düşünülebileceğinden, gelecekçi de olduğu söylenebilecek bir biçime sahip olan M mekânındaki bu dönüşümün, bu yapının M'nin 'kaptan köşkündeki' kişisel bilgisayarı aracılığıyla gerçekleştirilmiş olan güdüm bilimsel yıldırı saldırısı sonrası kullanılmaz hâle gelişyle birlikte gerçekleşeceği görülmüştür.

Böyle bir saldırı sonrası şehrin bilinçaltı gibi ele alınabilecek olan yeraltı tren iç geçitlerindeki –anlatıya göre II. Dünya Savaşı sırasında Winston Churchill'in kullandığı- yeni, ancak geçici olduğu filmin sonunda ortaya çıkacağı genel merkezine inmiş olan SIS/MI6, filmin sonunda ise yeni M ile birlikte şehrin ve ülkenin beyni gibi olan Whitehall'da konuşlandırılmış olan bir tarihi yapıya taşınmış olarak izleyicinin karşısına çıkacaktır ki, bu tarihi yapının içindeki M'nin odasının biçiminin, ilgili bölümde değinilmiş olduğu üzere 1962 yılındaki M odasınınkiyle birebir aynı olduğu görülecektir.

Böylelikle, daha önce değinilmiş olduğu gibi, Bond filmlerinde, Neoklasik biçimi önce 3 boyutlu bir kurulu düzen kartviziti gibi sunulup, sonraları ise Bond'un kendi geçmişine de gönderme yaparcasına şakacı bir yaklaşımla ele alınmış olan bu kurulu düzen temsili mekânın geri dönüşüyle de, gerek bir sunu-istem dengesine göre pazara sunulan bir ürün olarak, gerekse de bir yaymaca aracı olarak görülecek olsun, bir basın-yayın kazıbilim buluntusu gibi ele alındığında Bond'un, toplumsal ölçekte bir geçmişe geri dönüş özlemine mimarlık biçim dili aracılığıyla yansıtmakta olduğu yönünde bir çıkarımda bulunulabilecektir.

1962 tarihli makam odası ile 2012 tarihli makam odası arasındaki önemli farklardan birisini oluşturduğuna değinilmiş olup, çağdaş cephe kaplama malzemeleri ve renkli geniş camları olmasa, zamanında gemilerin biçim dilinden etkilenmiş olarak karaya çıkmış gemiler gibi duran 'Art Deco' yapıları andıran bir biçime sahip olduğu görüldüğünden, 'Postmodern' olarak sınıflandırılabilir Thames Nehri kıyısındaki SIS/MI6 Yapısı'nın, tıpkı bu filmin anlatısının başında bilgisayar teknolojilerinin uzmanı genç Q ile 'yaşlı' Bond arasındaki National Gallery'de geçen çekişme sahnesinde üzerinde konuşulduğu hâlde perdeye yansıtılmış olan J.M.W Turner'ın 'The Fighting Temeraire' (1838) resmindeki 'eski gemi' gibi resminin yapılmış olarak M'nin odasındaki diğer gemi resimleri ile birlikte sergilenmesinin de, burada yine biçim dili aracılığıyla bir geçiş döneminin bitişinin vurgulanmış olduğuna yönelik bir çıkarımda bulunulabilmesini olanaklı kıldığı görülmektedir.

Ordu-Sanayi-Bileşimi'nin ordu, istihbarat kurumları ve şirketler arasındaki farklılıklara dayalı sınırları adeta buharlaştırarak gelmiş olduğu aşamaya işaret edercesine 1995 yılında kurumsallaşmış, ancak kimliksizleşmiş ve M açısından bakıldığında ise kişisizleşmiş de olduğu görülen M Mekânından bu tür bir geçmişe dönüşün, aynı zamanda toplumun bu bağlamdaki bir 'erkler ayrımı' ile geçmişin esnek olmayan sınıflar ayrımına dayalı olmakla birlikte, gelecek kaygısı ve muğlaklığın da olmadığı günlerine duyulan bir özlemi yansıtarak 'güncel' kalabilme kaygısı taşıdığı da düşünülebilecektir.

Mekân ekonomisi (ev yönetimi) açısından bakıldığında ise, bu 'kurumsal' M Mekânı'nın aslında tam da Herman Miller'ın 1968 yılında pazara sürülmüş olan ilk açık planlı işyeri dizgesi olan Action Office (Eylem Yazıhanesi) gibi, eski geleneksel sıradüzene dayalı yerleşim düzeninden, bir insan-düzenek birliğinden oluşan güdüm bilimsel dizgenin sağlıklı işleyebilmesini sağlayan esneklik ve hareket, dolayısıyla dolaşım ve iletişim

odaklı tasarım örüntüsü/sözcük dizimi (Yun.: *paradeigma*) yaklaşımlarının, kurulu düzen mekânlarındaki, tam da bu 'erkek ayrımı'na son veren bir yansıması olarak ele alınabileceği görülecektir.

Bu bağlamda hiçbir ayırım yapmadan her iş alanına yayılmış olduğu görülen, gelişen bilgi-işlem ve iletişim teknolojilerine, yani mobilya (hareketli) ya da insan hareketlerindense, sanal hareketliliğe dayalı bu dizgenin 1990'lı yıllardaki gelişimine koşut olarak 1995 yılında kurum içi sıradüzen bağlamında dönüşmeye başlamış olan M'nin makam odasının, 2008 yılında (Quantum of Solace) Barbican Centre'da konuşlandırılmış olduğunda ise saydamlaşarak artık bu yeni teknolojik uzamı içeri kadar buyur etmiş olduğu görülmüştür.

2012 yılına (Skyfall) gelindiğinde ise bu yeni teknolojilerin uzamının gerçek yaşamdaki Thames kıyısındaki SIS/MI6 Yapısı'nın 'kaptan köşkünün' camlarından Londra'ya tepeden bakarken, canlı ses bağlantısıyla kulağıninsa İstanbul'da olduğu M'nin makam odasının, diğer MI6 çalışanlarının açık planlı toplam mekânından yalnızca işçi arıları izleyen bir kraliçe arı uzamı gibi olan bir nişle ayırmış olduğu görülecektir. SIS/MI6, aynı filmdeki bir güdüm bilimsel saldırı sonucu bu yapısı kullanılamaz hâle geldikten sonra, sözcüğün birebir anlamıyla yeraltına indiğinde ise M, şahsı ve kurumu adına sivil siyasetçi ve yöneticiler önünde savunma yaparken söylemiş olduğu üzere, her an her yerde ortaya çıkabilecek yeni tehdidin, artık belli bir bayrak altındaki devlet ya da milletlerden değil de, bireylerden geliyor olması dolayısıyla, aslında saydam görünümü altında hiç de geçirgen olmayan, gölgeler altındaki bir dünyada vermeleri gereken savaşın da artık gölgeler içinde yapılması gerektiğini söylemiştir. Oysa, M'nin yükseltilmiş bir döşeme ile toplam mekândan kopartılarak mahremiyeti görece yeniden arttırılmış olsa da, yeraltındaki yeni makam odası, artık bilgisayar uzmanı emir subayı/kurmay başkanı Bill Tanner ile paylaşmakta olduğu bir mekândır.

Sonuç olarak, M Mekânının dönüşümlerinin incelenmesi, 1960 sonrası çağdaş mimarideki değişikliklerle koşut olarak yeni profesyonel 'yaşlı bilge adam' kadın M'nin gelişiyile birlikte bu kurulu düzen temsili mekânının da, eski M gibi beyefendilere özgü 19. Yüzyıl Klasisizm'inden çıkarak, kurumsal bir kimliğe bürüneceği bir çağdaşlaşma çabasının mimarideki yansımasını oluşturduğunu göstermiştir. Eski M gibi sahaya inmemesine karşın, eşgüdümlülük sağlayan iletişim aygıtlarıyla Bond'un kendisinin de bu dizgenin parçası hâline gelmiş olduğu güdüm bilimsel dizge, yeni M'nin de sahadaymışçasına SIS/MI6 Yapısı içindeki harekât merkezinden neredeyse 'keskin olmayan bir araç' olan Bond kadar etkin olabilmesini sağlamıştır ki, bu yeni M'nin anlatılarda giderek artan ve son filmde ölümüne yol açan önemi de, ünlü oyuncu Dench kadar, bu güdüm bilimsel yeni mekân anlayışının da bir sonucu gibi durmaktadır.

İlk defa bir M'nin öldüğü en son Bond filmi olan Skyfall (2012) filminin en son sahnesinde, ölen kadın M'nin yerini alan 'yaşlı bilge adam' erkek M ve kadın sekreteri 'Bayan Moneypenny'nin geri dönüşüyle birlikte gömülü yüksek teknoloji ürünlerine ev sahipliği yapan M makam odasından, her ikisinin de masalarında bulunan kişisel dizüstü bilgisayarları dışında, Neoklasik biçemi ve geleneksel kurulu düzenin kurum sıradüzenine dayalı mekân ekonomisi ile birlikte bütünüyle Adam'ın Dr. No (1962) filmi için tasarlanmış olduğu ilk M Mekân türüne de bir geri dönüşün ise, mimarlık alanında kaçınılmaz olarak yansımasını bulacak olan günümüzün bazı toplumsal dönüşümleri ile çağın ruhuna da işaret etmekte olduğu yönünde bir çıkarımda bulunulabilecektir.

5. KAYNAKLAR

- [1] COMENTALE, E. P., WATT, S., WILLMAN, S., (Ed.), Ian Fleming & James Bond: The Cultural Politics of 007, Indiana University Press, Bloomington, 2005.
- [2] FLEMING, I., The Man with the Golden Gun, Jonathan Cape, Londra, 1965.
- [3] ECO, U., "Narrative Structures in Fleming". *The James Bond Phenomenon: A Critical Reader*. Ed. Christoph Linder, Manchester, UK: Manchester University Press, 34-55, 2003.
- [4] JUNG, C. G., The Archetypes and the Collective Unconscious, Princeton University Press, New Jersey, 1969.
- [5] RIMINGTON, S., Open Secret: The Autobiography of the Former Director-General, Arrow Books, Londra, 2002.
- [6] YALOM, I. D., Staring at the Sun: Overcoming the Dread of Death, Piatkus, Londra, 2008.
- [7] ÖZER, F., "Bir Pop-Mimarî Örneği: City Walk", YAPI, 245, 66-73, 2002.
- [8] SALTZMAN, H., BROCCOLI, A. R. (Yapımcı) (1962). Dr. No [DVD]. ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [9] SALTZMAN, H., BROCCOLI, A. R. (Yapımcı) (1963). From Russia With Love [DVD]. ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [10] FRAYLING, C., Ken Adam and the Art of Production Design, Faber and Faber, 2005.

- [11] YOUNG, M., *The Rise of Meritocracy*, Thames & Hudson, Londra, 1958.
- [12] CHIPPENDALE, T. (1754), *The Gentleman and Cabinet-Maker Director*, St. Martin's-Lane, Londra, alındığı yer: <http://digital.library.wisc.edu/1711.dl/DLDecArts.ChippGentCab>
- [13] SALTZMAN, H., BROCCOLI, A. R. (Yapımcı) (1962), *Dr. No* [DVD]. ABD: 20th Century Fox Home Entertainment
- [14] SALTZMAN, H., BROCCOLI, A. R. (Yapımcı) (1963), *From Russia With Love* [DVD]. ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [15] FRAYLING, C., *Ken Adam and the Art of Production Design*, Faber and Faber, 2005.
- [16] BROCCOLI, A. R. (Yapımcı) (1977), *The Spy Who Loved Me* [DVD]. ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [17] SALTZMAN, H., BROCCOLI, A. R. (Yapımcı) (1967), *You Only Live Twice* [DVD]. ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [18] SALTZMAN, H., BROCCOLI, A. R. (Yapımcı) (1974), *The Man With the Golden Gun* [DVD]. ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [19] <<http://www.anglepoise.com/History.aspx>>, alındığı tarih: 21.09.2013.
- [20] BROCCOLI, A. R., WILSON, G. M., (Yapımcı) (1986), *The Living Daylights* [DVD]. ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [21] ŽIŽEK, S., *Living in the End Times*, Verso, Londra, 2010.
- [22] BROCCOLI, A. R., (Yapımcı) (1979), *Moonraker* [DVD], ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [23] FRAYLING, C., *Ken Adam and the Art of Production Design*, Faber and Faber, 2005.
- [24] <<http://www.flickr.com/photos/ddtmmm/1053742468/>>, alındığı tarih: 17.09.2013.
- [25] WILSON, G. M., BROCCOLI, B., (Yapımcı) (1995), *GoldenEye* [DVD], ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [26] WILSON, G. M., BROCCOLI, B., (Yapımcı) (1995), *GoldenEye* [DVD], ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [27] WILSON, G. M., BROCCOLI, B., (Yapımcı) (2006), *Casino Royale* [DVD], ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [28] WILSON, G. M., BROCCOLI, B., (Yapımcı) (2008), *Quantum of Solace* [DVD], ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [29] WILSON, G. M., BROCCOLI, B., (Yapımcı) (2008), *Quantum of Solace* [DVD], ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [30] WILSON, G. M., BROCCOLI, B., (Yapımcı) (2012), *Skyfall* [DVD], ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [31] WILSON, G. M., BROCCOLI, B., (Yapımcı) (2012), *Skyfall* [DVD], ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [32] WILSON, G. M., BROCCOLI, B., (Yapımcı) (2012), *Skyfall* [DVD], ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [33] WILSON, G. M., BROCCOLI, B., (Yapımcı) (2012), *Skyfall* [DVD], ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.
- [34] WILSON, G. M., BROCCOLI, B., (Yapımcı) (2012), *Skyfall* [DVD], ABD: 20th Century Fox Home Entertainment.